

KÖZLEMÉNYEK

Sylvester János első verse.* Sylvester János 1526 őszén érkezett Krakkóba – minden bizonnyal Nagybánya városi iskolájából –, hogy megkezdje egyetemi tanulmányait. Az ifjú, talán 20-22 éves magyar hallgató gyorsan magára hívta a figyelmet: az 1527. év nyári félévében már a magyar bursa seniora lett, és megjelentek nyomtatásban első művei is. 1527 májusában közzé tette a Szűz Mária tiszteletére írt, Erdődi Simon zágrábi és Szapolyai által kijelölt egri püspöknek ajánlott *Rosarium celeste virginis Marie patronae regni Ungariae* című kötetét, benne három költeménnyel (*Rosarium rubeum*, *Rosarium aureum Ad divum Clementem patriae patronum*), amelyeket Németh S. Katalin fedezett fel és közölt a varsói érseki szeminárium unikális példányából.¹ Pédányból ugyan nem volt ismert, de Estreicher bibliográfiai leírása említést tett ugyanebből az időszakból Statius *Silvae*-inek kiadásáról is, amelyet Leonard Cox, az 1522–24 táján Lőcsén és Kassán tanító angol iskolamester rendezett sajtó alá és kommentált, és amelyet „Sylvestris Ungari” költeménye kísért.² Estreicher a kötetet Józef Przyborowski tanár és a Zamoyski-könyvtár vezetője magánkönyvtárából ismerte, ennek azonban minden jel szerint nyoma veszett; maga a Zamoyski-könyvtár is nagy részben elpusztult a II. világháborúban. Valószínű, hogy Waldapfel József is látta a kötetet, mert egy II. világháború utáni cikkében Leonard Cox és Sylvester János tanár-tanítványi kapcsolatának bizonyítékeként említette, pedig a tanítványi viszonyra Estreicher nem tett célzást.³ Balázs János nagy jelentőségű monográfiája ezeket az adatokat volt kénytelen összegezni, a lengyel bibliográfus szűkszavú adatait nagy részletességgel kibontva, és néhol átértelmezve.⁴

A kötet egy példánya valójában mindvégig a krakkói Jagelló-könyvtárban lapult, csak valamilyen adminisztratív tévedés folytán kizárólag az alapkatalógusban szerepelt, a régi könyvek katalógusában nem. Mai jelzete Cim. 6421. Az elmúlt két évtized két nagy átfogó rekatalogizációjából, a 16. századi Jagelló-könyvtárbeli Polonicák katalógusából, és a Jagelló-könyvtár 16. századi nyomtatványainak leírásából is kimaradt.⁵ Sylvester verse a címlap verzóján található, szövege így szól:

* Készült az OTKA PD-104316, az MTA-ELTE Lendület program, és az SSHRC 'The Literary Culture of Early Modern Schoolmasters' projektjének támogatásával.

¹ NÉMETH S. Katalin, *Sylvester János Rosariuma = Vigilia*, 43(1978), 529–533 és Uő, *Egy elveszettnek hitt Sylvester-nyomtatvány = Acta historiae litterarum Hungaricarum*, 18 (1981), 11–20 (ez utóbbi szövegkiadással).

² ESTREICHER, Karol, *Bibliografia Polska*, Krakko, Uniwersytet Jagielloński, 1933, vol. 29, 224.

³ WALDAPFEL József, *A krakkói egyetem és a magyar és lengyel szellemi élet kapcsolatai a renaissance korában = Egyetemes Philológiai Közöny*, 69(1946), 27–45, itt 41–42.

⁴ Pl. Hosius címlapverzőn levő versét előszónak gondolta; l. BALÁZS János, *Sylvester János és kora*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1958, 50.

⁵ Vö. MALICKI, Marian, ZWINOGRODZKA, Ewa, *Katalog poloników XVI wieku Biblioteki Jagiellońskiej*, Krakko, Nakład UJ, 1992–1995 és *Catalogus librorum saeculi XVI qui in Bibliotheca*

Ioannis Sylvestris Ungari in Scholia Coxi Praeceptoris sui Hexastichon

Commoda qui quaerit, Polyhistoris ille Britanni
 Perlegat haec Coxi scripta diserta viri,
 Qui vigili studio prius has squalore rigentes
 Auctoris Silvas dat modo frugiferas.
 Horror et omnis abest, spatiant Thessala Tempe
 Sint Silvae Statii, lector amice, tibi.

A magyar Sylvester János hatsoros verse tanára, Cox kommentárjaihoz

Aki hasznos dolgokat keres, olvassa végig a brit polihisztnak, Coxnak ezeket az ékesszólo írásait, aki serény tanulmányai révén most gyümölcsözővé teszi a szerző (Stadius) korábban szennyben álló *Erdeit*. Nincs itt semmi rettenetes, baráti olvasó, ha erre sétálsz, legyenek Statius *Erdei* számodra olyanok, mint a thesszáliai Tempe.

A szerény terjedelmű vers szövegénél talán nagyobb jelentőségű a cím állítása, amely immár egyértelműen Cox tanítványaként említi Sylvestert, és az, hogy Sylvester egy Erasmusszal személyes kapcsolatban álló kör (ifj. Jan Łaski), vagy vele levelező (Hosius, Cox) szellemi közege illeszkedett be Krakkóban. Ezentúl azt is figyelembe kell vennünk Sylvester erasmista irányultságának és nyelvészeti tájékozottságának vizsgálatokor, hogyan hatott rá Cox Erasmus-követése, amelyet legvilágosabban az 1526-ban kiadott, kassai tanári tevékenységén alapuló *De erudienda iuventute*-ban nyilvánul meg,⁶ és hogy ismerte-e mestere együttműködésével készült Donatuskiadást (1526) és Melanchton *Elementa Latinae grammatices*-edícióját (1526), amelyekkel eddig nem számolt a kutatás.⁷

A kötetet ifj. Jan Łaski Franciaországból magával hozott barátjának, Anianus Burgoniusnak⁸ nyolc hendekaszillabája nyitja meg (inc. *Longo tempore quicquid horridarum*), majd a címlap verzőn Stanislaus Hosius 21 soros verse (inc. *Illustrante Domitio hunc libellum*) következik hasonló

Jagellonica Cracoviensi asservantur : BJ 16. – *Katalog druków XVI wieku ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie* : BJ 16, curavit Marianus Malicki, confecerunt Margarita Gołuszka, Romana Piech, Wanda Ptak-Korbel, Eva Szczawińska, Sophia Wawrykiewicz, Eva Zwinogrodzka, Baden-Baden, Verlag Valentin Koerner, 2002–2007. A magyar szakirodalom sem tud példányról: *Rola krakowskich drukarzy w kulturze węgierskiej; Die Rolle des Krakauer Druckwesens in der ungarischen Kultur; A krakkói nyomdászat szerepe a magyar művelődésben*, ed. Judit V. Ecsedy, Bp., Balassi, 2000, 334. – Cox műveinek fennmaradt példányait eddig legalaposabban Andrew Breeze és Jacqueline Glomski gyűjtötte össze, de ők sem akadtak nyomára: BREEZE, Andrew, *Leonard Cox, a Welsh Humanist in Poland and Hungary* = *National Library of Wales Journal*, 25(1987–1988), 399–410; GLOMSKI, Jacqueline, *Patronage and Humanist Literature in the Age of the Jagiellons. Court and Career in the Writings of Rudolf Agricola Junior, Valentin Eck, and Leonard Cox*, Toronto, Toronto University Press, 2007, 285.

⁶ Kiadását l. az egyetlen ismert, bukaresti példányból: BREEZE, Andrew, GLOMSKI, Jacqueline, *An Early British Treatise upon Education, Leonard Cox's De erudienda iuventute* = *Humanistica Lovaniensia*, 40(1991), 112–167.

⁷ Vö. Bartók István, „*Nem egyéb, hanem magyar poézis*”, Sylvester János nyelv- és irodalomszemlélete európai és magyar összefüggésekben, Bp., Universitas, 2007.

⁸ Róla l. KOWALSKA, Halina, *Anianus Burgonius* = *Contemporaries of Erasmus*, ed. Peter G. Bietenholz, Toronto, Toronto University Press, vol. 1., 222–223.

versmértékben, amely már megemlíti Cox Staius-kommentárjának két legfontosabb filológiai példaképét, Domizio Calderinit és Angelo Polizianót. Ezt követi Sylvester János verse (a2^r), és Cox görög és latin utalásokban gazdag ajánlása (a2^r–a3^r) ifjabb Jan Łaskihoz (1499–1560), Erasmus barátjához, a későbbi reformátorhoz. Majd Stanislaus Hosius 56 disztichonban ünnepli az Erasmus-tól, Baseltől visszaérkezett lengyel humanistát (inc. *Dum varias terras peragras optime Lasce*, a3^r–a4^r).⁹ Cox ifj. Jan Łaskihoz szóló ajánlását a Collegium Hierusalemből, 1527. április 9-éről keltezte, azaz valószínűleg korábban jelent meg, mint Sylvester *Rosariuma*, amelyet a magyar humanista 1527. május 3-ról, a Kereszt feltalálásának ünnepéről dátumozott. Ez alapján minden bizonyossággal eme rövid költemény Sylvester János első nyomtatásban megjelent verse. A kommentár maga (b1^r–d3^v) Staius *Silvae*-iből csak az első könyv prológusával és a első versével (I, 1: *Equus Max. Domitiani*) foglalkozik, azokat azonban sok részletre kiterjedően tárgyalja.¹⁰ A fennmaradt példány az első lapokon az egyetemi előadáson elhangzott szinonimákat és margináliákat is megőrizte. A kötet végén már csak a kiadó, Mathias Scharffenberger kolofónja követi a kommentárt („Impressum Gracchoviae per Mathiam Scharffenberger, in aedibus domini Marci Bibliopolae, Civis Cracoviensis, eiusdemque expensis. Anno domini Millesimo quingentesimo vigesimo sept[im]o.”)

KISS FARKAS GÁBOR

⁹ Hosius verseit a kritikai kiadás még nem ismeri, vö. HOSIUS, Stanislaus, *Epistolae tum etiam eius orationes, legationes*, tom. 1. ed. Franciscus Hipler, Vincentius Zakrzewski, Cracoviae, Vlad. Lud. Anczyc, 1879, CXXXII–CXLIII; a későbbi szakirodalomból I. DOMACHOWSKA, Regina, *Młodzieńca twórczość poetycka Stanisława Hozjusza = Studia Warmińskie*, 25(1988), 141–223 és STARNAWSKI, Jerzy, *Z dziejów renesansu w Polsce*, Varsó, PAN, 2007, 18–28.

¹⁰ Cox kommentárjairól Juhász-Ormsby Ágnessel készül közös tanulmányunk.